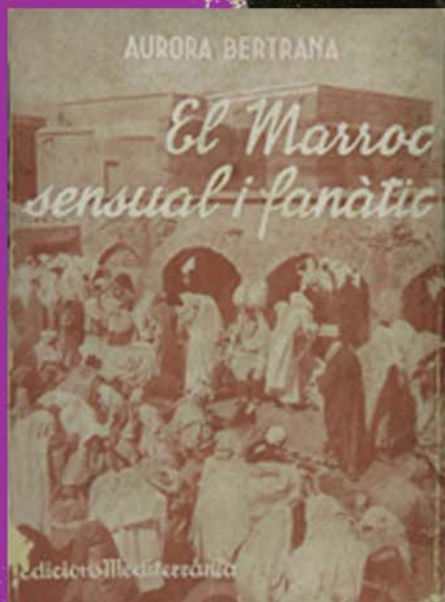

DESCOBRINT TRES GIRONINES

Antònia Adroher
i Carmel Rosa
La llavor dels somnis

TREBALL DE RECERCA

Jordina Granados Arbonès
I.E.S. Cassà de la Selva
2n Batxillerat B

TUTORA: Emma Pagès
Socials
10-11-2009

1. AGRAÏMENTS I DEDICATÒRIES

M'agradaria dedicar aquest treball a totes les dones que no han pogut ser reconegudes tal i com es mereixen. I sobretot el vull dedicar a tots els que m'han ajudat en tots aquests mesos de treball.

Agreixo aquest treball:

A l' Emma Pagès, la meva tutora, que m'ha ajudat sempre que ho he necessitat així com també en el moment de triar el tema del treball.

A en Joan Boadas, per la bona informació que m'ha proporcionat i per tota l'atenció que m'ha dedicat, tot i estar molt ocupat.

A en Gerard que m'ha animat i ajudat quan més ho necessitava.

A l'Elcira, la meva professora d'història, que m'ha assessorat en l'apartat del context històric.

A tots els entrevistats, moltes gràcies pel temps que m'han dedicat:

Als senyors/es: Guillem Terribes, Domènec Fita, Enric Mirambell, Salomó Marquès, Pau Lanao, Eva Vázquez, Puri Molina, Carme Vinyoles, Glòria Granell.

A la meva família i amics per animar-me en tot moment.

ÍNDEX

1- Agraïments i dedicatòries	
2- Introducció:	
2.1- Motivació.....	1
2.2- Objectius.....	2
2.3- Metodologia.....	2
3- Treball teòric:	
3.1- El S.XX: context històric.....	3
3.2- Aurora Bertrana:	
3.2.1- Biografia.....	14
3.2.2- Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure.....	16
3.3- Antònia Adroher:	
3.3.1- Biografia.....	18
3.3.2- Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure.....	21
3.4- Emília Xargay:	
3.4.1- Biografia.....	25
3.4.2- Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure.....	29
4- Treball pràctic:	
4.1- Entrevistes realitzades en referència a Aurora Bertrana.....	31
4.2- Entrevistes realitzades en referència a Antònia Adroher.....	34
4.3- Entrevistes realitzades en referència a Emília Xargay.....	38
5- Conclusions.....	40
6- Bibliografia.....	42

2. INTRODUCCIÓ

2.1 Motivació:

El tema del treball de recerca és quelcom difícil de triar, de manera que a l'hora de començar el treball vaig pensar que el millor era que el meu treball tractés sobre un tema que m'interessés a mi i que fos proper a la meva manera de ser, d'altra manera no hi hauria posat tanta dedicació.

La idea original va ser centrar el contingut del treball en dones que haguessin destacat de manera notable al llarg de la història, però me'n vaig desdir ja que em van avisar, no sense raó, que el tema era massa extens. De manera que, vaig decidir centrar-me en una de les meves principals preocupacions, el canvi climàtic, tema en el qual estic molt conscienciada, i centrar-lo a la zona del Gironès. Si hagués portat a terme aquest treball, els meus propòsits haguessin sigut: comparar el clima de trenta anys enrera i en l'actualitat, comprovar quins canvis hi ha hagut i demostrar-ho mitjançant gràfiques de temperatures, estudis sobre la terra, és a dir, buscar quines plantes hi havia fa trenta anys que en l'actualitat pràcticament no es troben o estan en perill d'extinció i trobar el motiu.

Aquesta idea, però, es va veure aturada per la recomanació de la meva tutora. Desconcertada per l'elecció del tema, em van passar pel cap altres temes com: història del *rock and roll*, les civilitzacions asteques i maies, els missatges subliminals en els dibuixos animats infantils, etc. I no va ser fins que em vaig centrar en les dues primeres idees originals que hi vaig caure: per què no ajuntar-les? És a dir, agrupar les dones famoses i centrar-les a Girona, i per limitar encara més la informació se'm va acudir d'acotar el treball en un sol segle, el segle XX, segle en el què la dona comença a sortir del seu rol domèstic i es comença a rebel·lar contra la opressió masclista de l'època. Tot i així, el treball seguia essent massa extens, ja que al llarg del segle XX a Girona han destacat dones com: l'escriptora Ma. Àngels Anglada, la també escriptora Agustina Reixach, Francina Boris, locutora de ràdio, o Trinitat Sais, la primera metgessa de Girona. Però després de meditar-ho molt, i amb el consell de Joan Boadas¹ vaig decidir-me per Aurora Bertrana, escriptora i filla de Prudenci Bertrana; Antònia Adroher, mestra i militant sindicalista; i Emília Xargay, artista.

¹Joan Boadas: *Cap del Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions de l'Arxiu Municipal de Girona.*

El motiu pel qual finalment m'he decantat per aquest tema i no pels altres, és perquè vaig trobar-lo interessant, i sobretot, perquè em movien les ganes de conèixer dones que han sigut importants pels canvis, però que no se'ls ha fet gaire cas i per aquest motiu jo no en sabia ben bé res, tot i la seva proximitat.

2.2 Objectius:

Els objectius que m'he proposat assolir són els següents:

- Conèixer més a fons el paper de les dones al llarg del segle XX així com el seu intent de destacar en una societat marcada pel masclisme.
- Demostrar que un caràcter fort, pot combatre contra qualsevol intent de domini i arribar a les fites que es proposa.
- Contribuir a que aquestes dones siguin recordades com a personatges importants del S.XX.
- Descobrir mitjançant les entrevistes el seu caràcter, ideologies...

2.3 Metodologia:

Aquest treball està basat en una recerca biogràfica, i les fonts que he utilitzat han estat: internet i llibres tant de la Biblioteca Municipal de Girona com de l'Arxiu Municipal de Girona, sense oblidar és clar el Sr. Joan Boadas que m'ha proporcionat informació tant a nivell bibliogràfic com pel fet d'haver-me recomanat persones de qui treure'n informació directa. De manera que el meu treball inclou, a més, entrevistes realitzades amb familiars o amics de les dones citades prèviament. Així que la informació obtinguda ha estat molt més completa.

3.TREBALL TEÒRIC

3.1 El S.XX: context històric

El S.XX va ser una època de canvis que succeïen molt ràpidament i els fets més importants en què van coincidir Aurora Bertrana, Antònia Adroher, i Emília Xargay van ser: l'Imperialisme (1900-1950 aprox.), la Primera Guerra Mundial (1914–1918), la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), la Segona República (1931-1936), la Guerra Civil (1936-1939), la Dictadura de Franco (1939-1975), la Segona Guerra Mundial (1939-1945), i la instauració del sistema democràtic (1975- actualitat).

Imperialisme:

L'imperialisme va ser una cursa entre les principals potències mundials per aconseguir el major nombre de territoris possible de les descobertes Àfrica i Àsia.

Es van generar molts conflictes entre els països, principalment entre França i Alemanya.

Primera Guerra Mundial(1914-1918):

La primera guerra mundial o la Gran Guerra va ser un conflicte bèl·lic en la què van intervenir les principals potències Europees, però també altres països d'arreu del món. Els països es van dividir en dos blocs, els "aliats": França, l'Imperi Britànic, Sèrbia, l'Imperi Rus, Estats Units i Itàlia; i les "potències centrals": l'Imperi Alemany, l'Imperi Austrohongarès, l'Imperi Otomà i Bulgària.

Va finalitzar amb l'armistici d'11 de novembre de 1918 per la impossibilitat de continuar degut al desgast dels exèrcits, ja que en un principi, tot i voler enllestir la guerra de seguida (guerra llampec), es va allargar i esdevingué un estil de guerra molt cruenta (guerra de trinxeres, guerra total). Al finalitzar deixaren d'existir 4 grans imperis: l'Austrohongarès, l'Alemanya, l'Otomà i el Rus que van deixar lloc a Hongria, Estònia, Letònia, Lituània, Finlàndia i Polònia. Alemanya, a més, va perdre les seves colònies.

A nivell social, les diferències es van accentuar amb l'enriquiment dels mercaders d'armes i l'empobriment dels petits estalviadors, els retirats i els assalariats afectats per la inflació. Les dones van adquirir un nou lloc a la societat, i es van tornar indispensables durant tota la guerra, en el camp, les fàbriques, les oficines, les escoles (per a compensar la marxa de nombrosos professors)... El feminisme progressa, la

moda evoluciona, el dret a vot és acordat a la Gran Bretanya, Alemanya, EUA i Rússia, però no a França.

Dictadura Primo de Rivera (1923-1930)

Va ser el regim polític autoritari que s'instaurà a Espanya sota la direcció del general Miguel Primo de Rivera y Orbaneja i l'acceptació del rei Alfons XIII. Primo de Rivera arribà al poder a través d'un cop d'estat que fa dimitir del govern a García Prieto, tot arrel dels fracassos de la política colonial espanyola al Marroc. La dictadura arriba a la seva fi per culpa d'una greu crisi financera la qual provoca que el Rei i els comandants militars retirin el seu recolzament a Primo de Rivera.

La Segona República (1931- 1936)

La Segona República espanyola va ser l'estat democràtic i republicà que es proclamà l'any 1931 i que va acabar amb l'esclat de la guerra civil l'any 1936. Es va caracteritzar per una política reformista, però les reformes no van complir les expectatives, la qual cosa va augmentar el malestar del proletariat. D'aquesta manera es van produir aixecaments populars i finalment l'aixecament militar que va provocar la Guerra Civil Espanyola.

Durant la República els drets de la dona van patir grans canvis tant en l'aspecte legislatiu com en l'aspecte social, la integració de la dona en la política o en tasques considerades socialment masculines i l'adquisició del dret a vot.

Al llarg d'aquests anys, va créixer el feminisme a Catalunya i a l'Estat Espanyol, però les seguidores solien ser de classes benestants i cultes. A Catalunya, Dolors Montserdà i Paquita Bonnemaison eren exponents d'aquest feminisme burgès. Aquest feminisme volia defensar la dona davant dels abusos i, sobretot, amb un sentit protector, a la dona obrera. Cal destacar que, a més, sorgeix un moviment des de les classes obreres en què la dona s'identifica amb la defensa dels interessos de la classe obrera, la qual inclou la igualtat de la dona i la fi de la seva discriminació social. En l'època republicana hi va haver una millora de les condicions socials de la dona, com la llei del divorci i el reconeixement dels fills fora del matrimoni. A Catalunya es van igualar els drets de la dona casada i soltera, també es va despenalitzar l'adulteri i les parelles de fet, i es va fer una llei a favor de l'avortament.

Hi ha una clara consciència de que la cultura i l'educació han de servir a les dones, igual que han de servir a les classes socials més humils, per sortir del seu aïllament i adquirir consciència pròpia.

La Guerra Civil Espanyola.

Va ser un conflicte bèl·lic que va enfrontar el govern de la segona república, que tenia el suport de les organitzacions d'esquerres (CNT-FAI, UGT, POUM, la Unió Soviètica i les Brigades Internacionals) amb una part del exercit que alhora comptava amb el suport de les organitzacions de dretes (Falangistes, Carlins, Regne d'Itàlia i el Tercer Reich).

El general Franco entrà a Espanya pel sud des del Marroc, i les tropes revoltades anaren prenent territori fins arribar a Madrid on el front s'estabilitzà, però de mica en mica anaren avançant obligant al govern a traslladar-se a València. L'any 1939 l'exèrcit va arribar a Catalunya on van obtenir la victòria total.

L'ofensiva va ser tan cruenta degut a que el president de la República esperava l'esclat de la segona Guerra Mundial i per això no va voler pactar amb els insurrectes, però va ser un error fatal ja que en aquells moments la xifra de víctimes arribava al milió (dels dos bàndols), i la Segona Guerra Mundial no començaria fins a mesos després.

Al llarg de la Guerra Civil, en tots dos sectors, la dona ha d'assumir en la rereguarda tasques de tot tipus, com el treball en les fàbriques de munició, conducció de tramvies, etc. El missatge essencial era que la dona des de la rereguarda ajudaria a aconseguir la victòria. A la zona republicana també hi van haver dones milicianes, tot i que en nombre reduït, sobretot en el primer moment de la guerra i abans de constituir-se l'exèrcit republicà. En moltes ocasions la dona estarà prop del front, col·laborant en tasques assistencials, o bé en les ciutats, organitzant menjadors populars, llars i escoles per a nens refugiats...

Durant la guerra, la militància política de les dones del bàndol republicà va créixer, però només un nombre reduït de dones participà a la política activa, com són els casos de Dolores Ibárruri i Federica Montseny.

Dolores Ibárruri, més coneguda com la *Passionària*, va formar part del Partit Comunista d'Espanya i del Comitè de Dones Espanyoles contra el Feixisme.

Federica Montseny va ser líder de la CNT i, tot i que rebutjava en un principi qualsevol participació política, va acabar formant part del govern del socialista Largo Caballero durant la Guerra Civil, com a ministra de Sanitat. Fou la primera dona ministra a Espanya. Quan es va acabar la guerra, de la mateixa manera que Dolores Ibárruri, va haver d'exiliar-se.

Dictadura Franquista :

El Franquisme va ser un regim polític, autoritari, dictatorial i personalista basat en el lideratge del general Francisco Franco Bahamonde. Es caracteritzava pels plens poders de Franco (executiu i legislatiu) a més d'un partit únic, trencant així el principi de separació de poders d'un règim democràtic. Es perseguia a membres de partits i sindicats clandestins i a tots aquells que no eren afins al règim.

Catalunya va ser la que probablement es va emportar la pitjor part ja que el català va ser censurat així com totes les institucions catalanes. Mestres i intel·lectuals, així com les restes del govern de la Segona República es van haver d'exiliar per no ser afusellats.

A la fi del franquisme té lloc un fet important en l'economia espanyola: s'intenta igualar amb la dels països desenvolupats.

El turisme també havia generat un canvi de mentalitat; la joventut de fora aportava consums diferents i una mentalitat més oberta. Cada vegada es feia més els ulls grossos davant del "biquini" o dels balls i la música moderns.

La nova generació, que no havia viscut la guerra, prendrà com a lema la necessitat dels canvis. Això fa que alguns exiliats tornin al país.

Barcelona va ser el lloc escollit per situar l'empresa SEAT per la seva bona situació comercial, i per comerciar els cotxes fabricats, en especial, el model "600" que estaven dirigits a la classe mitjana, que anava recuperant el seu poder adquisitiu. Disposar d'un cotxe era el símbol de la nova societat i del consumisme.

Pel que fa els canvis de lleure, el cinema era la principal activitat de lleure, però la televisió obriria nous horitzons a partir de la dècada dels seixanta.

Durant el franquisme, la dona republicana va patir, igual que l'home, la repressió política (l'empresonament, la tortura, la mort...). El franquisme imposa sobre la dona una escala de valors molt diferenciada de l'home, alhora la moral cristiana imposa formes d'actuació que són diferents en cada sexe. L'home ha de mostrar una imatge de poder i de fortalesa, mentre que la dona ha de ser bona esposa, bona mare i discreta.

Pel que fa al treball de la dona fora de la llar era penalitzat durant la postguerra, anteriorment no estava prohibit però sí que estava mal vist, excepte si la dona treballava en feines considerades únicament femenines (infermeres, mestres, modistes, administratives, etc). Tot i així, el treball de la dona fora de la llar normalment s'acabava un cop es casava.

L'any 1975, en què va morir Franco, va ser declarat l'Any Internacional de la Dona. El moviment feminista existia en la semiclandestinitat, però no era ben vist socialment i ideològicament. La mentalitat havia començat a canviar a partir dels anys seixanta: l'augment del nivell econòmic i cultural propiciava el canvi social. El mateix any hi ha uns canvis al codi civil pel que fa a l'administració dels béns de la dona: el treball fora de la llar, podrà administrar-los directament. Però el moviment feminista no en té prou i demana canvis més radicals com la despenalització de l'anticoncepció i de l'avortament².

La Segona Guerra Mundial:

De la mateixa manera que la 1a, va ser un conflicte bèl·lic que va enfrontar als principals països d'arreu del món. Un cop més els països es van dividir en dos grans blocs, els Aliats i les potències de l'Eix. El fet detonant del conflicte va ser l'ocupació alemana de Polònia el setembre de 1939. Les víctimes van arribar als 70 milions.

Al final del conflicte, EEUU i la URSS quedaren com a potències principals del món, fet que va provocar la coneguda guerra freda. Per a evitar un nou conflicte es va crear l'ONU.

² Veure apartat dones en la transició pàgina 11 i 12

Canvis socials i econòmics del segle XX

La població

A Catalunya, a principis del segle XX va haver-hi un creixement de població molt important. En el període de temps entre 1900 fins a 1930 la població va augmentar un 40%, una pujada molt més gran que a la resta d'Espanya.

La taxa de mortalitat també va disminuir molt malgrat que es van donar casos on hi va haver molta mortaldat com per exemple les dues epidèmies del tifus. Degut a això, durant el segle XX es van millorar les xarxes de distribució d'aigües, es crearen dispensaris i sanatoris i els hospitals van augmentar considerablement.

Malgrat que la mortalitat infantil va disminuir i l'esperança de vida va augmentar, el fort creixement vegetatiu que va patir Catalunya va ser influenciat per un factor molt important: les migracions.

Alhora que això succeïa, molts joves emigraven dels pobles cap a les ciutats ja que eren les zones amb més possibilitats de viure gràcies a la industrialització. I per aquest motiu hi va haver una forta migració dins d'Espanya.

Pel que fa a la vida quotidiana de la gent, es basava en les feines del camp. La població no viatjava més enllà de les poblacions properes i una de les distraccions que tenien eren les festes majors que es feien un cop acabada la sega. La principal distracció de la classe treballadora eren les tavernes, on els homes es reunien per parlar i beure vins. També es van fer populars les curses de toros. La ràdio i el cinema van tenir un gran èxit popular. La família era la unitat productiva i l'Església era la institució en la que la població, majoritàriament analfabeta, es recolzava.

Durant el primer terç del segle XX la gent emigrava a les ciutats per tal de trobar feina i això va donar lloc a unes males condicions de vida per als més desfavorits.

Però la burgesia duia un estil de vida propi on es feia notar la situació econòmica de la que gaudien. Els principals trets destacats d'aquesta classe social era que s'agrupaven en barris concrets de les ciutats.

Pel que fa a entreteniments i esports, els burgesos es decantaven per les curses de cavalls a l'hipòdrom, els concerts al Liceu, els clubs marítims, l'hípica, l'esgrima i el tennis. El tennis en aquesta època es va convertir amb un símbol d'ascens social.

Els fills de pares burgesos anaven a escoles privades religioses, la qual cosa mostrava que es pertanyia a una determinada classe social.

Al primer terç del segle XX, a les ciutats hi havien fortes desigualtats socials entre la burgesia i el proletariat, el qual vivia en unes condicions molt dures. Pel que fa els seus habitatges eren molt petits i sense condicions higièniques. Les condicions laborals eren molt penoses ja que els treballadors feien jornades laborals de més de 10 hores i si es quedaven sense feina per qualsevol motiu, no gaudien de cap protecció social, és a dir, no cobraven de l'atur.

Indústria i economia

A Catalunya, el procés industrial i de creixement urbà va ser més intens que a la resta de l'Estat.

A partir de 1910, va augmentar la producció de cereals, patates i conreus de regadiu gràcies a la introducció de maquinària més moderna, els adobs químics i l'extensió de la superfície regada, sobretot a Catalunya i al País Valencià. Al delta de l'Ebre s'hi van donar molts arrossars.

La producció, era majoritàriament conreu de secà, i estava adreçada a un mercat local i comarcal.

A principis del segle XX, el vapor encara era l'energia majoritàriament emprada però poc a poc s'anava implantant l'electricitat d'origen hidràulic. Aquesta electricitat va suposar un millor enlluernament de cases, fàbriques i carrers. A més, mitjançant el motor elèctric, es van poder instal·lar ascensors als edificis molt alts.

Gràcies a l'electricitat, es va desenvolupar molt la indústria. La indústria catalana es va diversificar en el sector tèxtil que continuava sent el més extens però es va començar a introduir el sector químic que fabricava, entre d'altres coses, adobs, pintures, medicaments...

La burgesia catalana es va anar enriquint gràcies al creixement industrial. La I Guerra Mundial va afavorir l'enriquiment per a molts grans empresaris i especuladors. Degut a la fi de la Guerra, la falta de demanda de productes, va provocar l'acomiadament de

molts treballadors. Això va ser el resultat de què la banca catalana, deixés d'anar bé, mentre que a la resta d'Espanya no es paraven d'obrir bancs.

Societat i política

A principis del segle XX, hi havia una gran conflictivitat social amb moltes reivindicacions obreres a causa de les males condicions laborals dels treballadors. Les associacions que duïen a terme aquestes mobilitzacions eren les federacions d'ofici.

El proletariat va crear una solució que era el mutualisme, es a dir que els treballadors, mitjançant societats de socors mutus, s'ajudaven els uns als altres en cas de malaltia, viduitat o orfanat.

El proletariat reivindicava les jornades de 8 hores, cosa que no es va aconseguir fins al 1919. Per distreure's, els treballadors van fundar els ateneus populars, a més a més de crear biblioteques on, entre d'altres activitats, s'ensenyava a llegir i escriure a les persones analfabetes.

Degut al procés d'urbanització es va anar configurant una societat de masses moderna en què la població cada cop s'allunyava més de la vida al camp.

A principi de segle, més del 50% de la població catalana, i sobretot la femenina, era analfabeta. El 1930, aquesta xifra s'havia reduït, ja que era necessari saber llegir i escriure per tal de poder viure a les zones urbanes. Els diaris i revistes van ser un estímul per a la població. Els ordres religiosos eren mestres de la població, és a dir, els alfabetitzaven.

Van aparèixer durant aquest període institucions de beneficència que duïen a terme tasques socials (ex: cases de maternitat). Les parròquies i les ordres religioses portaven a terme una tasca d'assistència social, ja que l'Església catòlica era molt present a la societat.

Malgrat les classes benestants continuaven molt lligades amb l'església, a les classes treballadores s'hi respirava un aire d'anticlericalisme.

Dones en la transició.

El despertar feminista en el tardofranquisme. (1970-1975)

A principis de la dècada dels 70 s'inicia el despertar feminista com a resposta a la dictadura per la carència de llibertats polítiques i contra la discriminació de la dona en el règim franquista.

En aquests anys de transició democràtica, una generació de dones va trencar amb el passat, va desafiar moltes convencions socials i va assentar noves formes de viure que canviaren els comportaments i consolidaren nous valors. Eren dones lluitadores, inconformistes, que van posar en marxa un moviment social de gran transcendència que va transformar la seva vida, modificant pràctiques socials tradicionals i alhora introduint nou drets de les dones en la progressiva democratització de la societat.

Fins a la mort del dictador Franco (novembre 1975) van lluitar en la clandestinitat contra la repressió i els convencionalismes socials que imposava la dictadura política i patriarcal franquista. Després, durant la transició democràtica van emergir a la llum pública amb el moviment feminista. Malgrat que es tractava de la generació de dones amb més estudis, cal tenir en compte que havien estat socialitzades en la submissió i la coacció patriarcal des de l'escola i la cultura franquista. D'acord amb el model franquista, l'arquetip de feminitat era la d'una mare de família nombrosa, casada, submissa, casta, pudorosa i abnegada que no podia tenir un projecte de vida propi. La seva missió era la cura exclusiva de la família, del marit i dels fills.

L'Estat franquista va establir per llei un ordre patriarcal de domini masculí i va regular la dependència obligada de les dones: hi havia un règim jurídic que regulava la subordinació femenina des de 1938. La dona patia constants vexacions perquè era considerada inferior i no tenia drets. Menyspreada per la societat, la llei la declarava sense capacitat legal, supeditada al pare i al marit. Ni en el cas de maltractaments podia abandonar al marit.

Les lleis penals imposaven un càstig a la dona que insultés de paraula el seu marit i la legislació franquista vulnerava en tot moment la llibertat femenina. En l'àmbit laboral no se li permetia treballar si el marit s'hi oposava i el règim promovia "el seu alliberament" del taller i de la feina per confinar-la a la llar. Al incentivar la dona domesticada a casa, desenvolupava al·licients com el dot per estimular la dona casada a abandonar el seu

lloc de treball i quedar-se a casa. En aquests llargs anys d'obscurantisme polític i religiós, els anticonceptius i l'educació sexual estaven prohibits, i l'avortament es penalitzava durament.

No existien ni el matrimoni civil ni el divorci, i el matrimoni era indissoluble i es regia pel dret canònic, que obligava les dones a l'acompliment del deute conjugal, la qual cosa significava que la dona casada no es podia negar a tenir relacions sexuals amb el seu marit sota el risc de perdre els seus fills.

Les dones van lluitar contra aquest ultratge constant i la privació de drets. Una part central de la lluita de les dones tenia el propòsit de derogar tota la legislació discriminatòria i aconseguir l'amnistia per als delictes exclusivament femenins. Aconseguir la llibertat femenina passava pels drets polítics, els civils i els privats d'autonomia sobre el cos.

3.2 Aurora Bertrana i Salazar

3.2.1- Biografia

Neix el 29 d'octubre de 1892 a Girona. Filla de l'escriptor Prudenci Bertrana i de Neus Salazar, creix en un ambient que afavoreix els seus interessos artístics, tot i tenir dificultats econòmiques. Als 6 anys escriu el primer poema i, des d'aquell moment, la literatura es converteix en la seva passió personal. Malgrat estar interessada per l'escriptura, la seva educació s'acaba decantant per la música. Estudia violoncel i, sota la protecció de l'escriptora i lluitadora feminista Carme Karr, viatja primer a Barcelona, on es comença a guanyar la vida tocant de matinada als locals nocturns barcelonins. Després viatja a Ginebra per perfeccionar els seus coneixements musicals. A Suïssa inicia la seva amistat amb Lluís Nicolau d'Olwer, exiliat de la dictadura de Primo de Rivera, qui més tard l'anima a escriure. Els primers textos els publica l'any 1924 a *La Veu de Catalunya*, on hi treballa. Aurora sobreviu tocant en els hotels dels Alps i forma el primer trio de jazz format íntegrament per dones, s'anomena *jazzwomen*, i actua a hotels i cafeteries. Les experiències de Suïssa comencen a marcar Bertrana com una dona cosmopolita, allunyada de les coordenades de la burgesia catalana.

A Suïssa, en una actuació per a la ràdio, Bertrana coneix a l'enginyer Denys Chauffat amb qui contrau matrimoni el 30 de maig de l'any 1925. Els dos, empesos per la set de veure món, accepten anar a treballar i a viure a Tahití. Bertrana i *Chauffat* passen tres anys a Papeete, on Bertrana disfruta de l'experiència i el descobriment d'un món molt diferent del que ha conegut fins ara. Quan han de tornar a Barcelona per una malaltia de la seva germana Cèlia escriu reportatges per a la revista *D'Ací i d'Allà*, aquests reportatges es converteixen en un llibre que parla sobre Tahití.

El 1926, Aurora Bertrana i el seu marit s'instal·len a la colònia francesa de Tahití. Fruit d'aquesta experiència escriu el seu primer llibre *Paradisos oceànics* que causa una forta impressió a la societat catalana del moment.

El 1930, s'instal·len a Catalunya i continua escrivint novel·les, fent conferències i col·laborant en publicacions de l'època. Escriu una novel·la juntament amb el seu pare, Prudenci Bertrana, anomenada *L'illa perduda*, on s'integren els elements d'aventura i romanticisme propis de la literatura dels mars del sud.

Es presenta com a candidata al Congrés de la República per Esquerra Republicana, l'any 1933. Surt derrotada i abandona l'activitat política.

L'any 1935 marxa al Marroc tota sola per estudiar l'ànima de la dona musulmana i descobrir el concepte que en té l'home musulmà, el qual, segons diu, els nostres homes conserven. Fruit d'aquest viatge, durant el qual visita harems, bordells i presons, sorgirà el seu llibre *El Marroc sensual i fanàtic* (1936).

L'any 1938 decideix exiliar-se a Suïssa on inicia una nova etapa de la seva vida, en la qual ha de tornar a començar de zero. El primer any d'exili viu situacions de pobresa que descriurà com la "vida de paràsit". Quan aconsegueix sortir-se'n treballa en tot tipus de feines: professora d'idiomes, traductora, minyona personal, etc. Finalment es fa també un lloc a la vida literària de Suïssa i col·labora en diversos diaris i també en la ràdio, i coneix, entre d'altres, Katherine Mansfield³.

Torna a Catalunya l'any 1948. Gaudeix d'un nou reconeixement popular amb la novel·la *Vent de grop* (1967), la qual es porta al cinema l'any 1970, amb el títol *La larga agonía de los peces fuera del agua*, protagonitzada per Joan Manuel Serrat. La seva darrera gran obra són els dos volums de les seves memòries, *Memòries fins al 1935*, publicats l'any 1973 i *Memòries del 1935 fins al retorn a Catalunya*, publicat, pòstumament, el 1975. El primer volum obté el Premi Crítica Serra d'Or.

Aurora Bertrana mor l'any 1975 a Berga. Darrere seu deixa una personalitat insòlita en les lletres catalanes: la figura intel·lectual pública de la dona en l'època de la República, el seu caràcter cosmopolita i les seves reflexions allunyades de la moral imperant van escandalitzar la societat del moment. La seva originalitat rau també en el cultiu de gèneres com la literatura de viatges o la magna obra memorialística amb què conclou la seva bibliografia.

³ *Esriptora neozelandesa, de gran renom en els seu temps, porta una vida descabellada que la porta cap a Europa, on es trobarà a Suïssa amb la nostra protagonista.*

3.2.2- Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure

Aurora Bertrana neix l'any 1892. Passa una part de la seva joventut vivint fora de Catalunya, concretament a Suïssa, per tant no viu des de primera línia els esdeveniments socials i polítics que esdevenen al seu país. Els primers textos els publica l'any 1924 a *La Veu de Catalunya*, on treballa, però no és fins l'any 1930 que s'instal·la a Catalunya, on continua col·laborant en publicacions de l'època.

El mateix any 1930, el llibre *Paradisos oceànics* és un èxit literari i comercial que marca a Aurora Bertrana. El gènere literari (la literatura de viatges) i el gènere sensual no són habituals en la literatura catalana del moment, així com tampoc la moral que es desprèn de les descripcions de la societat indígena de Papeete. La societat catalana s'escandalitza davant d'aquella dona cosmopolita que parla d'una societat tan llunyana i que incideix en aspectes com ara la llibertat sexual. Amb aquest llibre Aurora es converteix en un personatge famós a la Catalunya dels anys trenta. L'especialització en allò que és exòtic i en el viatge de coneixement d'altres cultures marquen les seves obres.

El reconeixement públic de Bertrana la porta a escriure articles diversos, dictar conferències, dirigir el Lyceum Club (un intent de crear una institució educativa per a dones obreres) i presentar-se com a parlamentària per ERC a les eleccions de 1933. Quan esclata la Guerra Civil, el 1936, Bertrana segueix participant en la vida pública i dels cercles literaris en defensa de la República. Escriu, entre d'altres, al setmanari *Companya*, del PSUC, dirigit per Elisa Uriz, on també col·laboren Anna Murià, Mercè Rodoreda, Carme Montoriol i Maria Teresa Vernet. El 1938 decideix exiliar-se a Suïssa.

L'experiència de la II Guerra Mundial queda recollida en les seves obres, on es fan evidents els anys de la postguerra europea viscuts a Suïssa i les visites a camps de refugiats i presoners. Tot això li serveix de base per a les novel·les *Tres presoners* (1957) i *Entre dos silencis* (1958), que són dues de les poques novel·les sobre la guerra a Europa de la literatura catalana.

3.3 Antònia Adroher i Pascual

3.3.1 Biografia

Neix a Girona el 22 de juny de 1913 en el si d'una família que pertany a la petita burgesia gironina.

Des de petita, i gràcies a la seva mare, és conscient de les desigualtats socials: l'exclusió, la pobresa de moltes persones de la ciutat, etc. Tothom qui l'envolta li fa créixer el seu caràcter lluitador, rebel i inconformista. Se li va marcant el seu compromís polític i social com a dona que està avançada al seu temps. Estudia per ser mestra a l'Escola Normal de Girona. "Mestra agosarada que va ensenyar a reflexionar".

Dels 15 als 17 anys va deixar els estudis temporalment. Va ser un parèntesi que va dedicar a educar-se en les activitats, la majoria d'elles destinades al matrimoni i al bon govern de la futura llar familiar, pròpies de l'època per les noies, (cal tenir en compte la gran herència de discriminació respecte al gènere que l'ensenyament tenia en aquell temps) S'havien de preparar per ser unes bones mestresses de casa (saber cosir, brodar, ...). Antònia Adroher a més a més va aprendre a escriure a màquina, en principi perquè li va demanar el seu pare, que havia pensat que podria ajudar com a secretària i portar els comptes de negoci familiar. Però ella va decidir canviar i buscar altres camins per accedir als estudis, primer pas per ser una persona autònoma. És aquí on decideix ser mestra, sent ajudada pel seu germà Enric.

Als 17 anys, l'estiu de 1930 a Colera, Enric i Dídac⁴, el seu promès, ajuden a Antònia a preparar-se per lliure per poder ingressar a l'Escola Normal de Girona. Va aprovar els exàmens d'ingrés. L'Escola Normal estava situada en unes dependències del carrer Anselm Clavé de la ciutat. S'hi feia un ensenyament que separava nois i noies en dos edificis contigus. L'ambient d'estudiants era bo, tot i que trobava que hi havia massa poc debat polític i social. Del pas dels anys per l'Escola Normal ella recorda que el seu professorat era molt conservador.

Antònia estudià durant 4 anys la carrera de Magisteri, del Pla del 14, i un cop obtingut el títol calien unes oposicions per accedir a l'escalafó de Magisteri. A la Universitat treia molt bones notes, aquest fet la protegirà en alguna ocasió de ser recriminada per alguns professors a causa de la seva coneguda militància política i social.

⁴ El promès d'Antònia Adroher va morir a mans d'un feixista l'any 1936.

Es fa militant sindicalista de la Federació Espanyola de Treballadors d'Ensenyament (FETE). És una de les fundadores del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) i forma part del seu secretariat femení.

El 21 d'octubre de 1936, Antònia es anomenada regidora municipal de Cultura i Propaganda del nou govern de l'Ajuntament de la ciutat de Girona. Ho és com a representant del POUM i comparteix el govern amb altres forces d'esquerra. Ara era una dona amb poder i així va poder posar en marxa tasques importantíssimes relacionades amb l'educació. Finalment, els durs enfrontaments entre els partits marxistes i l'entrada del PSUC desencadenen la dimissió en bloc dels militants del POUM, i Antònia cessà com a regidora. Llavors s'incorporà de nou a l'escola a fer de mestre, ara a la ciutat de Girona. Es dedicà al treball de l'escola fent-ho el millor possible i continuant les troballes entre els mestres sindicats, on discutien tant mesures pedagògiques com reivindicatives del propi sector.

El 29 de gener de 1939 l'Antònia i dues germanes seves travessaren la frontera cap a l'exili, esquivant els bombardeigs de l'exercit franquista, que fins a l'últim moment va destruir grans contingents de població que fugia en unes condicions de terrible penúria. A França trobà l'acolliment en persones socialistes afins a la seva ideologia i mostrà la seva generositat i solidaritat ajudant molts refugiats en tot el que va poder. Aquí trobà un antic company seu del POUM, Carmel. Des de llavors iniciaran una nova vida plegats.

En els anys d'exili, la feina de mestra, la seva autèntica vocació, quedà paralitzada. Les circumstàncies no permetien altra cosa que viure en pla de subsistència i continuar la lluita política ajudant la resistència.

La dècada dels 50 la inicien anant a viure a París, Antònia, Carmel i el seu fill de quatre anys, en Germinal. Hi anaren per raons polítiques. És a partir d'aquest moment que comencen a establir les seves vides laborals: en Carmel fa de periodista i Antònia de mestra. Amb tot la provisionalitat era la constant en les seves vides, sempre atents a un canvi en la situació, a la llibertat que havia d'arribar a Espanya i a Catalunya.

A París retroba el seu germà Enric, persona a qui Antònia admirarà tota la vida i serà un gran referent per a ella.

És al Casal de Catalunya a París, creat el 1945, on l'Antònia desenvolupà una gran activitat cultural formant part de la Junta Directiva al llarg de deu anys i on, a més de treballar en l'educació d'adults, va apostar per la cultura com a motor de la seva intervenció en la societat. Des del Casal es mantenien lligams amb Catalunya i hi eren representades totes les tendències polítiques de l'exili català. Gràcies a persones com Antònia, amb un profund sentit democràtic, una persona valenta, lluitadora i solidària, la llengua i la cultura catalanes es conservaren fora del territori durant l'època repressiva franquista.

El 1977, Antònia i Carmel tornen a Catalunya després de 38 anys d'exili. Torna per la mateixa frontera per on va sortir feia 38 anys. Ella, una dona lluitadora, revolucionària, retroba un país que comença a donar les primeres passes per recuperar unes dècades perdudes, d'obscurantisme, de llibertats per les quals va lluitar tota la vida. Aviat l'Antònia i en Carmel estableixen contactes amb els seus companys socialistes. La seva tornada els acosta al Partit Socialista de Catalunya (PSC), igual que havien fet molts militants poumistes, i ells seguiren aquest corrent.

L'Antònia, un cop solucionada la seva jubilació, estableix la seva residència primer a Barcelona i des de l'any 80 entre Girona i Banyuls de la Marenda (França). Mor l'any 2006.

3.3.2 Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure.

Durant el regnat d'Alfons XIII, neix Antònia Adroher en el si d'una família benestant i de dretes.

Eren els temps que Girona mirava de lluny les complicacions derivades del fet que Europa s'enfrontés a la Primera Guerra Mundial (1914-1918), tot i la gran prosperitat econòmica de la que gaudia. Però les vagues com la de la Canadenca i l'actuació dels pistolers del Sindicat Lliure, van desembocar en la Dictadura de Primo de Rivera el 1923.

El context socioeducatiu en què va créixer era turbulent, ja que es caracteritzava per una política repressiva contra tot el que representava l'educació catalana. L'aplicació del mètode Montessori, el Pla Benjamí d'Escola Nova de Ferrière,... La dictadura de Primo de Rivera intenta, però, escombrar aquestes conquestes prohibint el català, canviant mestres de lloc per impedir la pràctica del català, ...

L'educació popular a Catalunya representava un perill, ja que potenciava el seu enemic, que era el moviment anarcosindicalista català que jugava un paper important.

Primo de Rivera es trobà amb la consolidació de corrents de renovació escolar d'iniciativa privada que havien sorgit a començaments de segle i que havien fet brollar diferents escoles renovadores com ara, l'Escola de Mestres de Joan Bardina, l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, l'Escola Horaciana de Pau Vila,... Tot això s'inicia a Barcelona, però a Girona també arribaven esquitxades de l'educació popular.

Pel que fa a la vida política s'envoltà de personalitats com el seu germà Enric Adroher (més conegut com a Enric Gironella). Participà en tertúlies a casa d'Isabel Peiró on parlaven de la situació social, sindicalisme, literatura, cinema, música, teatre, art, ... i participaven en activitats esportives i excursionistes vinculades al Grup Esportiu i Excursionista Gironí (GEIEG). Aquest cercle d'amistats van contribuir a marcar el compromís polític i social per a una dona molt avançada al seu temps, amb la voluntat de trencar les regles i un tarannà obert, progressista i alliberador per a una noia de la seva generació. Aquest tarannà va ser el que amb persistència mostrarà al llarg de la seva vida i que formarà part del seu patrimoni personal.

En la seva vida succeeixen un dels fets històrics molt importants: la proclamació de la II República Espanyola el 14 d'abril de 1931. Aquest dia Antònia el viu des de primera fila i no en sentit metafòric. Antònia anava al capdavant alçant la gran bandera republicana en la manifestació que s'organitzà sortint del centre històric de la Girona cap a l'Ajuntament de la ciutat. Aquest fet en què Antònia explicitava públicament la seva posició política va copsar certs ciutadans, persones conservadores i benestants, en el sentit que se la miraven amb un cert recel, (gens estrany si pensem que llavors a Girona hi havia unes 35.000 persones i gairebé tothom es coneixia). Ella era jove, estudiant de Magisteri i estava engrescada per intentar canviar coses d'una ciutat que sempre havia estat molt conservadora. Això ho va fer intentant modificar el model educatiu obrint-lo cap a una nova pedagogia.

El juny del 1934 va acabar els estudis de magisteri. Del 1934 al 1936 treballà com a mestra interina a l'escola d'Ultramort (Baix Empordà). Aquí va poder posar en pràctica la coeducació que tant havia defensat. Treballà per superar el deficient nivell educatiu que les escoles de la República havien heretat dels sistemes educatius anteriors. Va lluitar per aplicar noves metodologies, per reconvertir l'ensenyament ajudant més a pensar que a memoritzar i fer un tractament més proper dels coneixements.

L'any 1933 es formà a Girona la Federació Espanyola de Treballadors d'Ensenyament (FETE) per un col·lectiu d'ensenyants i promoguda per dos mestres: Pius Giralt, mestre de Llançà que feia de president i Dídac Tarradell, el promès d'Antònia, llavors mestre. El seu germà Enric, ja conegut com a "Gironella" va ser el promotor de la FETE a Catalunya.

A l'Antònia li agrada treballar amb persones amb qui s'hi avenia profundament i així va ser com el sindicat esdevé una de les aspiracions fonamentals d'una jove de casa bona que trobà en els debats i les discussions pedagògiques i socials un dels motors per entendre una societat que canviava, que transformava cada segon en un nou minut de futur.

La República més que res despertà una societat que va proposar gran moviments de participació ciutadana. Enmig de l'entusiasme popular, les tendències ideològiques, polítiques i socials deixen la clandestinitat i des de la dreta fins l'esquerra ofereixen alternatives proposades vàlides i enfrontades alhora. Entre aquestes, el POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) actua com un partit de marxistes dissidents. Els seus membres volien un canvi real de la societat. L'Antònia inicià la seva militància l'any 1935. Fou una de les primeres fundadores. La seva militància política va estar molt lligada al que ella considerà bàsic: l'educació, iniciant-la des de l'escola. Des del

POUM les dones organitzades desenvoluparen una gran activitat feminista pel que fa a la igualtat de gènere i a l'alliberament de la dona. Entenien el feminisme com a feminisme de classe, lluitaven per l'alliberament de la classe treballadora.

El 18 de juliol de 1936 dona pas a la terrible Guerra Civil que durant 3 anys arrasà tot el país. La sublevació militar trasbalsà els pobles. A Girona, els militars armats controlaren els carrers de la ciutat. El company d'Antònia, Dídac Tarradell, va ser la primera víctima mortal a Girona a mans d'un feixista que li disparà uns trets. Per l'Antònia fou una pèrdua molt i molt dolorosa, però el camí ja estava marcat i encara que per uns dies es retirà de l'activitat política, després tornà a Girona.

El 26 de juliol del 1936 es creà Barcelona el CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada) que impulsà una pràctica pedagògica innovadora i progressista.

3.4. Emília Xargay i Pagès

3.4.1 Bibliografia

Neix a Sarrià de Ter el 22 de Novembre de 1927, filla del paleta Albert Xargay Buscató (Mestre d'obres de Rafel Masó), i de Dolors Pagès Romans, mestressa de casa. És la tercera de tres germans.

El seu pare mor molt jove amb 34 anys (3 de febrer del 1930) la seva dona, mare d'Emília, queda vídua amb només 25 anys i 3 criatures al seu càrrec. Aquesta envia a Emília a casa dels avis a Sarrià per alleugerir la càrrega que li suposa la seva nova situació.

La nena creix en un ambient rural, i per tant, gaudeix d'un contacte permanent amb la natura, els pagesos i el fang. D'aquí neix la imatge que construirà de si mateixa en la maduresa: un infant entremaliat i, en l'adolescència anant cap a l'escola a Girona.

Abans de l'esclat de la Guerra Civil ingressa a l'escola de Doña Carmen, l'actual Eiximenis, per prescripció de la seva mare que troba que l'ambient rural l'influeix negativament. Però cal destacar que és justament en aquest ambient rural on Emília comença a desenvolupar els seus dots artístics, d'aquesta manera d'amagat de la mare acudeix a les tardes a classes de dibuix, però és descoberta quan l'expulsen de l'escola per haver rebutjat una indicació de la mestra d'arts plàstiques dient que ella en sabia més. La mare enlloc de recriminar-li aquell acte de rebel·lia contacta amb Joan Orihuel, pintor de Barcelona que s'establí a Girona, on va passar-hi els anys de guerra, perquè li faci classes particulars. A canvi, accedeix a matricular-se en una acadèmia privada.

Amb 14 anys ven la seva primera pintura per 200 pessetes. Als 19 anys exposa per primera vegada a la Sala Municipal de la Rambla en una exposició del seu mestre, i dos anys després (1946), celebra la seva exposició en solitari amb poca repercussió a la premsa local. Probablement és en aquest moment quan comença a treballar com a restauradora al Museu Arqueològic de Sant Pere de Galligants i també, per guanyar-se la vida, crea amb Monsó i Casellas (també deixebles d'Orihuel) la lucrativa empresa de ceràmica Xarcató, que tindrà el taller a casa de Xargay.

L'any 1947 guanya un primer premi de pintura de la fase provincial per presentar-se a la Exposición Nacional de Madrid. També aquest any traça per primera vegada la imatge que serà recurrent en tota la seva trajectòria: la tenacitat i la voluntat del seu caràcter, i la predilecció per << uns temes valents que no tenen res de femenins >> i que aviat es projectaran no només al motiu, sinó també a la seva resolució plàstica.

Orihuel li anuncia que ja no li pot ensenyar res més: a partir d'aquell moment el tracte ha de ser ja de col·legues. Emília té 20 anys.

A principis dels anys 50 apareixen diferents grups formats pels diferents condeixebles d' Orihuel.

Participa en els diversos cursos de pintura organitzats per la Diputació de Girona en els quals va obtenir primers i segons premis. Tot i que el seu despertar escultòric és tardà, l'any 1953 és nomenada vocal d'Escultura del Circulo Artístico de Girona, fundat l'any 1947.

Comença a veure la seva pintura << dispersa i dubitativa >>, << fluctuant i de poca convicció >> com si ja es debatés entre una << visió de bàrbar >> i el temor d'abandonar la mirada descriptiva a què la vincula la seva formació acadèmica.

Aquesta dicotomia persisteix tota la vida en el seu treball i té fins i tot repercussions ideològiques.

L'any 1958 presenta la que serà la seva segona exposició individual a Girona, hi presenta pintures i dibuixos lleugerament influenciats pels majors exponents de l'expressionisme: Jackson Pollok i Willem de Kooning.

Viatja a Paris on va a una exposició escultòrica entre els autors de la qual figura Henry Moore. A més comença a utilitzar els nous materials com són la fusta i el ferro, arrel d'això se la considera una creadora extraordinària dins del planter de nous valors gironins i això no li impedeix seguir amb la seva impecable carrera de primers i segons premis.

L'any 1961 celebra a l'Ateneu Barcelonès una exposició exclusivament de dibuixos que la consagra com una de les artistes més ben dotades i originals en l'especialitat, fins al punt d'ésser convidada pel Círculo Catalán de Madrid a representar les << noves tendències de la pintura >>. La seva activitat expositiva i s'interessa cada vegada més per l'escultura en ferro, que tracta com si fossin figures de papiroflèxia.

En pintura s'interessa pels esmalts i participa en diverses exposicions d'aquest estil. La seva obra es comença a inscriure en allò que el llenguatge de l'època definia com a *neofiguració* en oposició a un informalisme que es considerava en vies de liquidació. El públic descobreix en la seva obra, de gran força plàstica, << robusta i sana >> l'emanació d'<< una secreta alegria >>.

Viatja a Amèrica del Sud i visita diferents països fins arribar a Salta, on inicia una relació amorosa amb Atilio Avecilla de 37 anys.

Mentrestant, la mare d'Emília, que esta malalta d'alzheimer, la primera nit que es queda sola, per distreure la seva enyorança agafa els llapis de la seva filla i comença a dibuixar tan desafortadament que acaba caient rendida damunt la taula. Emília torna per cuidar-la en ser la única dels germans que es troba disponible per a fer-ho, això suposa un impediment perquè torni a Argentina per casar-se amb Atilio Avecilla com ella té previst.

L'any 1969 s'adhereix a l'homenatge a Pompeu Fabra on s'apleguen obres de 150 artistes entre els quals figuren Picasso i Miró.

A principis dels 70 se la defineix de << torrencial >> amb motiu d'una exposició on aporta: 7 dibuixos, 6 escultures i 5 esmalts. Viatja a Nova York on participa en diferents exposicions rebent elogis de diverses entitats, de la reina Fabiola de Bèlgica i d'importants crítics de premsa.

Durant aquests anys, a través de les seves obres (tant escultòriques com pictòriques) deixa entreveure les seves angoixes (produïdes sobretot per la malaltia de la seva mare). En una ocasió és una de les organitzadores d'una exposició de gravats de Picasso i Miró a la Sala Fidel Aguilar.

L'any 1975 participa en la I Mostra d'Art i Medicina a les Galeries Laietanes de Barcelona, on també participa Salvador Dalí. En els X Premis Vila de Palamós rep l'Àncora d'Or per una de les seves famoses escultures de toros. Fou una dels 45 artistes catalans que participaren en l'homenatge a Pau Casals, més tard viatjarà a l'Índia.

Al llarg dels anys 80 rep diversos premis de diferents concursos i exposicions, a més de presentar multitud d'escultures noves que les ressenyes periodístiques denominen: un treball, ja prou conegut i redundat, que no mereix mai cap comentari addicional, sinó només, en tot cas, dir que es tracta d'una << nova aportació de l'excel·lent artista gironina >>. És en aquest moment quan comença a estudiar les aplicacions del vidre a l'escultura, tot i això no deixa de produir els seus dibuixos. Enyora els salons femenins dels 60.

L'any 1989 cataloga tota la seva col·lecció personal, amb una posterior exposició al Museu d'Història de la Ciutat de Girona amb el títol *Emília Xargay, 50 anys d'art*.

L'any 1992 se li concedeix la Creu de Sant Jordi.

El 12 d'octubre de 1993 té un greu accident de cotxe quan es dirigeix al seu xalet a l'Escala, a causa d'això, la seva presència pública disminueix considerablement fins que es retira definitivament a l'Escala fins a l'any 2003 que es mor.

L'any 2006 és referenciada al capítol dedicat a les arts plàstiques del llibre *Catalanes del segle XX*, amb l'objectiu de reivindicar la presència femenina en els àmbits literari, científic, artístic, musical, pedagògic, esportiu o polític.

A nivell estatal se l'intenta restituir el seu lloc dins la història de l'art en ser una de les esculptores més rellevants de l'Estat espanyol del darrer segle. En aquest context, i a manera d'homenatge s'exposen dues de les seves escultures més rellevants: *La justícia*, una peça de gran format del 1972 de filferro; i un *toro* de 1980 realitzat en planxa de ferro pintada de vermell intens, totes dues exposades a l'exposició de dones artistes a Madrid.

3.4.2 Relació amb el context històric de l'època en la qual va viure.

Emília Xargay tot i viure en un moment històric on hi van haver importants canvis socials i polítics, podem dir que la seva vida transcorre, en l'aspecte polític, de manera tranquil·la. Això es deu a que l'Emília no s'involucra de manera activa en política. Aquest fet li comporta que podrà treballar en el que ella li agrada sense masses entrebancs, cosa que aconsegueix gràcies a ser una persona amb un caràcter fort.

En el món artístic en el què es movia Emília Xargay ha de lluitar contra el masclisme de l'època, i això l'impedeix en molts casos aconseguir els primers premis quan es presenta a diferents convocatòries i concursos. Aquest fet es fa palpable si observem la seva biografia on normalment sol guanyar els segons i tercers premis i rarament el primer, que és obtingut per un home.

Aquest inconvenient fa de barrera per arribar a ser una artista més coneguda pel gran públic, tot i la seva gran capacitat artística.

4. TREBALL PRÀCTIC

El meu treball pràctic ha consistit en cercar persones que haguessin tingut alguna relació amb les dones les quals he triat per fer aquest treball, a aquestes persones les he entrevistat personalment o via e-mail.

Per desenvolupar, doncs, aquest apartat del treball no transcriuré les entrevistes perquè crec que es repetirien diverses reflexions, sinó que a partir dels coneixements adquirits a l'arxiu i amb el que m'han explicat les persones entrevistades intentaré fer un estudi aprofundint sobre aquestes tres dones, tant des del punt de vista personal com professional.

4.1 Entrevistes realitzades en referència a Aurora Bertrana.

Les entrevistes són realitzades per via e-mail, les entrevistades són: Glòria Granell i Marta Vallver. A continuació faré una breu presentació dels/ les entrevistats/des i com van conèixer a Aurora Bertrana.

Marta Vallver és doctora en filologia catalana i catedrática de llengua i literatura catalanes a l'institut La Llauna de Badalona. Ha publicat un llibre, d'altres com a coautora i diversos articles.

Glòria Granell és llicenciada en filologia catalana i es va especialitzar en Literatura Catalana Contemporània, àmbit al qual ha dedicat alguns estudis, sobretot basats en el Modernisme gironí i en l'escriptor de Prudenci Bertrana. Des de l'any 2000 es dedica a la gestió cultural com a responsable de l'Aula d'Humanitats del Centre Cultural la Mercè de l'Ajuntament de Girona.

Tot seguit exposaré com els/ les entrevistats/des van conèixer la figura de Aurora Bertrana.

Glòria Granell: coneix la figura i l'obra d'aquesta escriptora i decideix portar a terme la catalogació bibliogràfica del Fons de Prudenci i Aurora Bertrana de la Universitat de Girona.

Marta Vallver: no la coneix personalment, perquè va morir quan ella tenia tretze anys . La va descobrir de gran, llegint la versió de "Paradisos oceànics" de l'editorial la Sal.

AURORA BERTRANA – ENTREVISTES:

Filla de l'escriptor Prudenci Bertrana, creix en un ambient familiar que afavoreix els seus interessos artístics. Des de la seva infantesa la literatura es converteix en la seva passió personal, tot i l'oposició del seu pare que l'encamina cap als estudis de música per allunyar-la de les penúries que ell va passar.

En la seva joventut ja se'ns mostra com una dona amb caràcter i amb una personalitat forta, que ve condicionada per dues etapes molt marcades: abans de la guerra civil com una dona oberta, divertida, atrevida... que es significa públicament i és reconeguda. I després de la guerra civil com una dona marcada pel silenci i la marginació.

Aurora Bertrana pateix fortes dificultats pel fet de ser dona que són, en primer lloc en els estudis: la seva família no es planteja que tingui estudis universitaris pel fet de ser dona. En un moment de la seva vida també busca el matrimoni perquè una dona necessita, en aquell temps, l'estatus de casada per al reconeixement social i el manteniment econòmic. El fet de ser dona li comporta moltes limitacions però no per això deixa de fer tot allò que vol fer i lluita per aconseguir-ho.

En la seva joventut i maduresa el context sociocultural i polític influeix Aurora Bertrana i li dóna un avantatge pel fet de ser dona en els anys trenta, perquè la societat catalana necessita reconèixer dones cosmopolites, cultes i independents, i ella respon perfectament aquest prototip, ja que ella viu sempre avançada al seu temps, com a dona i com a escriptora. En la Catalunya democràtica i republicana pot desenvolupar la seva mentalitat extremadament oberta per l'època i les seves inquietuds literàries, feministes, culturals i polítiques. Tot això, però, queda trencat en l'etapa de postguerra, en la que Aurora Bertrana és marginada en una societat que no dóna cap paper a les dones, si no és un paper domèstic, cosa a la qual ella no estaria mai disposada. L'any 1938 decideix exiliar-se a Suïssa on inicia una nova etapa de la seva vida.

Quan torna a Catalunya, després de l'exili, té 56 anys. És una dona madura, amb una visió força pessimista i negativa de la vida degut als esdeveniments de la postguerra que ha viscut. Això però, no ens pot fer oblidar la feta més important que és la seva obra literària de viatges i memòries responent a la dona viatgera, que necessita veure món i ho sap plasmar en els seus textos, sobretot els que estan dedicats a la

Polinèsia, perquè encaixen en els valors de l'exòtic, sense deixar de banda les altres obres també importants, com les Memòries o les dedicades a la Segona Guerra Mundial, tal com " Tres presoners" i "Entre dos silencis".

Hi ha, doncs, dues imatges d'Aurora Bertrana que responen a dues parts de la seva vida. La d'abans de la guerra, la positiva, una personalitat forta, segura d'ella mateixa. La de després de la guerra, la segona etapa, la de la postguerra, la negativa, relacionada amb la vida marginal i de penúries que va viure.

La trajectòria d'Aurora Bertrana des d'un punt de vista literari és d'una escriptura notable, no prou reconeguda en la literatura catalana. Des d'un punt de vista sociològic, representa el model de dona moderna i feminista dels anys trenta. La marginació a què es sotmet el seu gènere durant la postguerra canvia el seu caràcter per complet. Històricament també és una imatge de la Catalunya emergent durant la República i a la pèrdua de llibertats amb el franquisme.

La seva vellesa tampoc va ser fàcil. El poc reconeixement públic de la seva obra la van portar a una situació marcada per les dificultats econòmiques i la solitud.

4.2 Entrevistes realitzades en referència a Antònia Adroher

A continuació faré una breu presentació dels/ les entrevistats/des i com van conèixer a Antònia Adroher.

Per saber més sobre Antònia Adroher he contactat amb Salomó Marquès, Pau Lanao, Carme Vinyoles i Puri Molina.

Salomó Marquès és professor emèrit de la Universitat de Girona. Exerceix de Professor d'Història de l'Educació, primer a la Universitat Autònoma de Barcelona i, des de la seva creació, a la Universitat de Girona. Les seves investigacions s'han centrat en l'estudi de l'escola i l'educació durant la II República i el franquisme, especialment sobre el tema de l'exili del magisteri de Catalunya.

Pau Lanao és Historiador, llicenciat en història i història de l'Art per la UAB, i periodista, és autor o coautor de sèries i llibres, reportatges, guions de documentals, amb àmplia experiència, nacional i internacional. També és col·laborador de la revista Presència i el diari el Punt entre altres mitjans.

Carme Vinyoles és Llicenciada en Periodisme per la Universitat Autònoma de Bellaterra. És col·laboradora del diari El Punt i la revista Presència. Coautora, juntament amb Pau Lanao, de la sèrie "Història viva de la guerra civil a les comarques gironines" publicada a Presència l'any 1985 i de diferents reportatges sobre la recuperació de la memòria històrica.

Puri Molina és mestra i pedagoga. Ha estat treballant en escoles de diverses tipologies durant 18 anys (rural, de barris marginals, de poble, de ciutat). També ha treballat un curs en un IES de psicopedagoga. Durant 22 cursos ha treballat al Centre de Recursos Pedagògics del Servei Educatiu del Gironès (com a directora dotze anys). Ha publicat articles de pedagogia i sobre la igualtat de gèneres i feminisme a més de la biografia de l'Antònia Adroher.

Tot seguit exposaré com els entrevistats van conèixer la figura de Antònia Adroher.

Salomó Marquès: Coneix Antònia Adroher quan ella vivia a la Catalunya del Nord i sovint venia a Girona, sobretot quan hi havia actes polítics. Al ser professor d'història de l'Educació coneixia el que Antònia havia fet com alumne de l'Escola Normal de Girona i també durant els temps de la Guerra Civil a l'ajuntament de Girona. De totes

maneres la seva relació més continuada va ser quan varen començar a parlar del seu exili a París i de la seva experiència a França.

Pau Lanao i Carme Vinyoles: Coneixen Antònia per referències de vells republicans que parlaven d'una mestra valenta que havia jugat un paper important a l'Ajuntament Republicà a la ciutat de Girona.

Pau i Carme decideixen recuperar la memòria oral dels que havien protagonitzat la guerra civil, es aquí on van trobar en Carmel Rosa i Antònia Adroher, que eren una part de la història viva de Girona, i de la revolució catalana de 1936. Aquí va créixer una amistat que es va mantenir fins a les seves morts.

Puri Molina: Va conèixer Antònia Adroher a través d'un article de la revista de Girona de la Diputació, li va sorprendre aquell personatge. Però qui fa que es coneguin personalment és Carme Vinyoles, amiga de Puri Molina, l'any 2000 quan li van donar el premi 68. A partir d'aquest premi a Puri Molina li van proposar d'escriure una biografia i després va ser quan la va anar a veure i a parlar amb ella personalment.

ANTÒNIA ADROHER- ENTREVISTES

Filla d'una família burgesa, però treballadora. La seva infància transcorre a Girona, ciutat on neix. És aquí, on comença prendre consciència de la lluita per la igualtat dels més desfavorits, influenciada sobretot per la seva mare.

Des de la seva joventut ja se'ns dibuixa com una dona valenta i revolucionària amb una dimensió social i política de la vida i de la societat enorme. Una dona que lluita per la igualtat de drets entre les persones i a favor de la incorporació de la dona a la vida pública. A més, com molts mestres republicans, una dona convençuda de la importància de l'educació, pel creixement personal (intel·lectual, espiritual, humà) i per a la transformació de la societat. Una mestra que estima la seva feina i estima als infants, i que pensa que el més important que se'ls hi pot donar és una bona formació.

En la seva vida activa de joventut i maduresa, pel que fa a la seva primera part, durant la Monarquia Alfonsina, veu les desigualtats i injustícies de la societat de l'època. Més tard la República l'ajuda a fer un pas endavant però tot i així, la República, no acaba de satisfer totes les seves ànsies revolucionàries de transformació social. Encara que viu en un context de desigualtats ella vol, encara més, aconseguir els canvis que es proposa. La coeducació a l'escola n'és un exemple: ella sap fer front a totes les diferents situacions que li toca viure.

A l'exili, tot i la seva duresa, continua treballant en el camp de la política, per continuar lluitant pels més desfavorits, com deia ella: “ *treballar per millorar el món és el motor de la història*”. Com que no té nacionalitat francesa no pot fer de mestra, però forma adults en el centre català de París. És ben clar que protagonitza la primera revolta de les dones en aquella societat patriarcal.

Quan pot tornar a Catalunya, després de l'exili, té 64 anys. Es una dona gran però que conserva, encara, el seu esperit lluitador. No podem, doncs, oblidar que una de les seves fetes més importants és l'esforç per transformar i aplicar les noves mesures a l'escola, i la seva feina a favor dels infants en les escoles, com el menjador gratuït per assegurar-se que tots els nens mengessin. Tot això té molt de mèrit si tenim en compte el temps difícils en què es troba, malauradament és per poc temps perquè degut a les tensions polítiques el seu càrrec dura poc.

Pel fet de ser dona pateix les dificultats pròpies d'una societat masclista, per això ella lluita per trencar els rols que li han imposat la família i la societat, deixa tot això de banda i aconsegueix ser la primera regidora a l'Ajuntament de Girona.

El que realment li complica la vida és la seva clara ideologia d'esquerres que, pel fet de militar en el POUM, li comporta l'exili i li destrossa a vida a ella i a molts d'altres. La seva participació activa en la creació d'una societat republicana, democràtica i revolucionària ja no és possible.

En resum, Antònia Adroher és una persona que es dedica a l'alliberament de la dona, en una societat eminentment masclista. És coherent i ferma en el seu compromís polític per transformar la societat des de la militància activa en un partit revolucionari. Antònia Adroher és un clar exemple del treball des de l'escola i des de l'Ajuntament a favor de la infància més necessitada, sense oblidar el seu treball a favor d'una escola laica, coeducativa, catalana i gratuïta per a tothom.

4.3 Entrevistes realitzades en referència a Emília Xargay

A continuació faré una breu presentació dels/ les entrevistats/des i com van conèixer a Emília Xargay.

Per saber més sobre Emília Xargay he contactat amb Eva Vázquez, Domènec Fita Guillem Terribas i Enric Mirambell

Eva Vázquez és crítica d'art.

Domènec Fita és escultor. Es forma a Olot i a l' Escola de Belles Arts de Sant Jordi a Barcelona. Ha passat per diversos estils i tècniques, la seva obra és essencialment escultòrica. Al 1991 se li concedí la Medalla d'Or de la Diputació de Girona i l'any 2006 la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. La Fundació Fita, creada l'any 2000, atorga anualment un premi internacional de l'art digital.

Domènec Fita coneix de molt jove a Emília Xargay ja que, quan ell estudiava a Olot, sovint era convidat a casa de l'Emília Xargay per fer tertúlia. Bàsicament la relació que hi havia entre ells dos era d'una amistat entre pintors i s'ajudaven mútuament.

Enric Mirambell . Cronista oficial de la ciutat de Girona .

Guillem Terribas, llibreter. És conegut per la seva tasca al capdavant de la Llibreria 22 de Girona.

Coneix a Emília Xargay amb 17 anys i fou ella qui l'animà a seguir pintant una afició que compartien ambdós.

EMÍLIA XARGAY-ENTREVISTES

Filla d'una família obrera. Als 3 anys es queda orfe de pare i passa la seva infància amb els seus avis en una casa de pagès de Sarrià de Ter, on gaudeix del contacte permanent i directe amb la natura.

Des de la seva joventut ja se'ns perfila com una dona amb una personalitat molt oberta, sociable, generosa i disposada sempre a ajudar. Aquesta personalitat l'anima davant el moment històric que viu. El fet de ser dona li tanca moltes portes i li posa molts obstacles, però l'Emília sap superar-los i escapar-se d'aquesta opressió gràcies a la seva vessant artística. Aquesta li permet evadir-se de la realitat, i dins l'art que ella crea aconsegueix una igualtat per a la dona.

En la seva vida activa de joventut i maduresa es considera a Emília Xargay com una artista molt lliure i creativa pel fet que treballa en diferents camps artístics des de la pintura fins a l'escultura passant per l'orfebreria. És de les primeres a fer exposicions amb ambients paisatgístics de tota mena. La seva manera de pintar està influenciada per Orihuel, el seu mestre, i els seus companys de classe. Emília és una dona molt avançada en el seu temps, ja que sempre està al dia de les últimes tendències del món artístic, tal i com ho demostren les seves obres plenes d'un gran expressionisme pictòric. Dins la seva obra crida l'atenció diverses figures de toros. El motiu prové d'una anècdota que explica que a la plaça de toros de Girona es roda una pel·lícula, durant la qual al final de cada rodatge, per saber on s'han quedat els actors, cal fer una fotografia. Com que en aquell moment no existeix la fotografia instantània, es demana a F. Torres Monsó que pinti l'última escena del rodatge. I així ho fa fins que al cap de dos dies se'n cansa i recomana a la seva amiga Emília per la feina. Arrel d'aquesta anècdota Emília s'interessa cada vegada més pel món taurí, reflex de la valentia i la força.

En la seva vellesa obté un reconeixement pel seu treball artístic al llarg de tants anys. Un reconeixement que prové en gran part de fora Catalunya i, que hauria d'haver estat molt més important dintre el nostre país.

5. CONCLUSIONS

Pel que fa als objectius que m'havia marcat abans de començar el treball, crec que en general s'han complert.

El primer objectiu "Conèixer més a fons el paper de les dones al llarg del segle XX, així com el seu intent de destacar en una societat marcada pel masclisme", podem dir que ha quedat assolit, ja que m'he hagut d'informar, i per tant he conegut la història i rellevància del paper femení al llarg del segle XX, a través diverses fonts (arxiu municipal, biblioteques, internet) i ara sóc més conscient de les dificultats que va patir, la dona en general i, en concret, aquestes tres dones.

Pel que fa a l'objectiu "Demostrar que un caràcter fort pot combatre a qualsevol intent de domini i arribar a les fites que es proposa", també podem dir que ha quedat assolit, tot hi que en aquest cas hem de concretar que aquest caràcter no ha arribat als seus objectius directament sinó que ha obert el camí per arribar-hi de manera gradual.

El tercer objectiu "Contribuir a què aquestes dones siguin recordades com a personatges importants del segle XX", tot i ser un objectiu massa utòpic podem dir que amb aquest treball de recerca he fet la meva petita contribució a què no siguin oblidades, per tant, l'objectiu ha quedat complert.

Per acabar, l'últim objectiu, "Descobrir mitjançant les entrevistes la seva vessant més personal (el seu caràcter, ideologia, etc)", gràcies a totes les persones que m'han dedicat una estona del seu temps a parlar d'aquestes tres dones he pogut profunditzar en la seva personalitat, caràcter, manera de pensar, ..., amb la qual cosa he aconseguit assolir aquest objectiu.

Sobre l'elaboració del treball, hi ha una sèrie de petits factors que cal tenir en compte.

Primerament el factor temps. En la meva opinió un any és molt poc per aconseguir elaborar un treball d'aquesta magnitud, però aquest límit de temps m'ha servit per a marcar-me unes pautes de treball continu per complir els terminis.

Cal destacar també que les tres dones del meu treball no són molt conegudes i per tant he hagut de recórrer a fons molt concretes com l'arxiu municipal, llibres biogràfics... A més, m'ha estat molt difícil trobar persones que coneguessin el tema i que estiguessin disposades a ser entrevistades.

Un altre factor que cal tenir en compte és la dificultat de compaginar el treball de camp amb el treball teòric. Totes les consultes via internet m'han estat molt difícils ja que no he disposat d'un internet eficient.

Finalment, a nivell personal, crec que el treball de recerca ha estat una experiència positiva ja que m'ha servit per realitzar una petita recerca sobre un tema que en particular m'interessa molt.

A més, considero que gràcies a aquest treball he après millor a organitzar-me, a moure'm per diferents àmbits (arxiu, entrevistes, biblioteques, internet). També he après a fer una bona recerca bibliogràfica i sobretot a valdre'm per mi mateixa a l'hora de trobar i entrevistar a les diferents persones, a redactar un treball de manera més seriosa que de costum, i a trobar les diverses fons d'informació que he utilitzat.

6. BIBLIOGRAFIA

Adroher, A.; Rosa, C.: *La llavor dels Somnis*. Girona, 2001. Llibres dels quatre cantons.

Bertrana, A: *El Marroc Sensual i fanàtic*. Barcelona, 2000; ed. Columna de Viatge.

Duby, G.; Perrot, M.: *Historia de las mujeres. El siglo XX*. Madrid, 2003. Editorial Taurus.

Molina P.: *Antònia Adroher i Pasqual (Aproximació Biogràfica)*. Barcelona, 2002. Mestres 68.

Nash, M. *Mujeres en el mundo*, Historia , retos y movimientos. Madrid, 2004. Alianza editorial.

Nash, M. *Dones en la Transició*, La regirodia de dones. Barcelona, 2007. Editorial Ajuntament de Barcelona.

Rosa, C.: *Quan Catalunya era revolucionària i feia la guerra*. Barcelona, 1986.

Vázquez, E: *El vol d'una ratlla , Emília Xargay*.

Revista de Girona: núm. 193, març- abril 1999. *Aurora Bertrana i la cultura de preguerra*.

Treball: *D'INVISIBLES A CIUTADANES* , Xavier Carmaniu

<http://www.wikipedia.com>

[http:// www.bibliotequesgirona.org](http://www.bibliotequesgirona.org)

[http:// www.escriptors.cat/autors/bertranaa](http://www.escriptors.cat/autors/bertranaa)

www.arxiumunicipal@ajgirona.org

www.ajuntament.gi/sqdap

<http://www.ajuntament.gi/beca8m>

www.bibgirona.net